

Bwrdd Iechyd Addysgu Powys

Gwasanaethau Optometreg Gofal Sylfaenol

Adroddiad Blynyddol

2024/2025

Tudalen Gynnwys

Pennod	Disgrifiad	Tudalen
1.	Crynodeb o ddarpariaeth WGOS 1-5	1
2.	Crynodeb o'r gweithlu sy'n darparu WGOS 1-5	6
3.	Asesiad o effeithiolrwydd darpariaeth WGOS 1–5	7
4.	Unrhyw fylchau a nodwyd yn y gwasanaeth	9
5.	Unrhyw angen a nodwyd ac, os yw'n berthnasol, cynigion ar gyfer llwybrau gwella gwasanaethau	11
6.	Rhagolygon ariannol ar gyfer darparu gwasanaethau	16
7.	Crynodeb o weithgarwch cyfathrebu'r Bwrdd Iechyd Lleol yn ymwneud â WGOS 1–5	17

1. Crynodeb o ddarpariaeth WGOS 1-5

Mae Gwasanaethau Offthalmig Cyffredinol Cymru (WGOS) yn wasanaeth Optometreg Gofal Sylfaenol a ddarperir o safleoedd sefydlog yn y gymuned ac yn agosach at/mewn cartrefi trwy bractisau symudol. Mae WGOS yn Wasanaeth haenog sy'n cynnwys y canlynol:

- WGOS 1: archwiliadau llygaid a chynllun rheoli cleifion.
- WGOS 2: wedi'i wneud o dri band:
 - Band 1 – Gofal llygaid aciwt ac atgyfeiriadau ar gyfer archwiliad gan weithiwr gofal iechyd proffesiynol arall.
 - Band 2 - Archwiliadau pellach yn dilyn WGOS 1 i lywio neu atal atgyfeiriad.
 - Band 3 - Archwiliadau dilynol i WGOS 2 Band 1 ac Aseidiadau Ôl-lawfeddygol Cataractau.
- WGOS 3:
 - Aseidiadau ar gyfer y rhai â golwg gwan a darparu cymhorthion golwg gwan lle bo'n briodol, yn ogystal â chefnogi'r claf yn gyfannol a darparu cefnogaeth adsefydlu.
 - Ardystiad o Nam ar y Golwg ar gyfer cleifion y mae eu prif achos colli golwg yn Ddirywiad Macwlaidd Sych sy'n Gysylltiedig ag Oedran.
- WGOS 4: mae archwiliadau ar gyfer cleifion a fyddai wedi cael eu hatgyfeirio at/neu eu rheoli yn y Gwasanaeth Llygaid Ysbyty (HES) yn flaenorol yn aros mewn gofal sylfaenol ar gyfer asesiad gwell pellach fel rhan o lwybr mireinio neu fonitro atgyfeirio y cytunwyd arno ar gyfer cleifion:
 - gyda chyflyrau retina meddygol neu amheuaeth ohonynt
 - gyda glawcoma neu orbwysedd ocwlar neu amheuaeth ohonynt; a
 - sydd mewn perygl o retinopathi oherwydd cymryd hydroxychloroquine neu chloroquine.
- WGOS 5: archwiliadau mewn gofal sylfaenol ar gyfer cyflyrau llygaid aciwt sydd angen rheolaeth gan optometrydd presgripsiynol annibynnol i leihau'r angen am atgyfeiriadau ymlaen i Wasanaethau Llygaid mewn Ysbyty.
- Talebau Optegol y GIG: cymorth ariannol ar gyfer darparu sbectol neu lensys cyffwrdd i gleifion mewn categorïau cymwys a bennir gan Lywodraeth Cymru.

Ar hyn o bryd mae 15 o bractisau Optometreg ar draws BIAP a 4 contractwr symudol. Mae pob un o'r 19 contractwr yn cynnig lefel gwasanaeth orfodol o WGOS 1 a 2 ac mae amrywiaeth o wasanaethau ychwanegol ar draws WGOS 3-5 yn cael eu cynnig. Mae contractwr symudol ychwanegol yn darparu gwasanaethau symudol WGOS 3 yn unig.

Mae cynnig mynediad gorfodol 1 a 2 WGOS Powys wedi'i fanylu isod:

Enw'r busnes	Lleoliad	Oriau Craidd Llun-Gwen	Oriau Craidd y Penwythnos
Optometryddion Jonathan Partridge	Y Trallwng	09:15 - 13 00 13:50 - 16:40	Prawf un Sadwrn y mis, oriau craidd ar y diwrnod hwnnw 9:00 - 12:30

Specsavers Y Trallwng	Y Trallwng	09:00 - 17:30	09:00 - 17:00
Optegwyr Mehta	Y Trallwng	09:30 - 13:00 14:00 - 16:30	
Optegwyr Mehta	Y Drenewydd	09:30 - 13:00 14:00 - 16:30	
Specsavers Vision Plus	Y Drenewydd	09:00 - 17:00	09:00 - 17:00
Probert & Williams Eyecare	Machynlleth	9:30 – 16:00 Dydd Mercher yn unig – dim cynnig clinigol	
SG Marshall Metropia Optics	Llanfair-ym-Muallt	09:30 - 13:00 14:00 - 17:00 (Mercher 9:30 – 13:00)	
SG Marshall Metropia Optics	Llandrindod	09:30 - 13:00 14:00 - 17:00	
Evans a Jones	Llandrindod	09:00 - 13:00 14:00 - 17:00	
Specsavers Aberhonddu	Aberhonddu	Llun/Mawrth/Mercher/ Gwener 09:00 - 17:30 Iau 09:00 – 18:30	Sadwrn 09:00 – 16:30 Sul - Ar gau
Vision Express	Aberhonddu	09:00 - 17:30	09:00 - 17:00
First Optic	Aberhonddu	09:00 - 17:00	09:00 - 16:00 (Sadwrn)
Optegwyr Jackson & Gill	Y Gelli Gandryll	09:00 - 17:00	09:00 - 16:00 Bob yn ail ddydd Sadwrn
Optometryddion Crucywel	Crucywel	Llun/Mercher/Gwener 09:30 - 13:30 (Tymor ysgol yn unig)	
Optometrydd David R Jenkins	Ystradgynlais	09:00 - 12:45 14:00 - 17:00	
Darparwyr Symudol			
Gwasanaethau Clinig Tu Hwnt	Swindon		Oriau craidd symudol 9:00 - 17:30
Ymweliadau Â'r Cartref Specsavers Catvog	Y Barri	09:00 - 17:00 Dydd Mawrth	
Gofal Cartref Clwyd ac Eryri	Yr Wyddgrug	09:00 - 17:30 Symudol yn unig	
Specsavers Gofal Cartref Gwent	Caerffili	09:00 - 17:30 Symudol yn unig	
Grŵp Jamo gofal iechyd yn y cartref	Casnewydd	09:00 - 17:00 WGOS 3 yn unig	

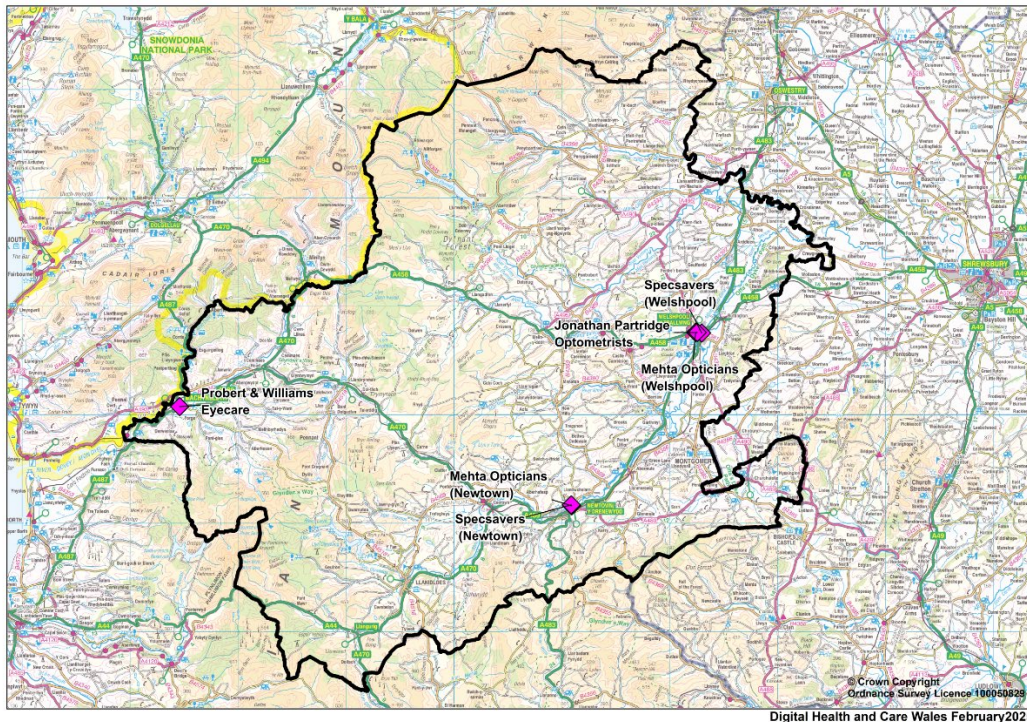
Lleoliad darparwyr WGOS ar draws BIAP

Nid yw mynediad cleifion at wasanaethau optometreg yn gysylltiedig â chofrestriad cleifion ac felly mae dewis cleifion yn llywio ble mae cleifion yn dewis cyrchu gwasanaethau optometreg. Mae llawer o drigolion Powys yn dewis cyrchu gwasanaethau optometreg ar draws y ffin. Mae hyn yn cynnwys gwasanaethau Cymru a Lloegr.

Mae'r mapiau canlynol yn amlinellu lleoliad presennol practisau Optometreg ar draws pob un o dri ôl troed Clystyrau Powys:

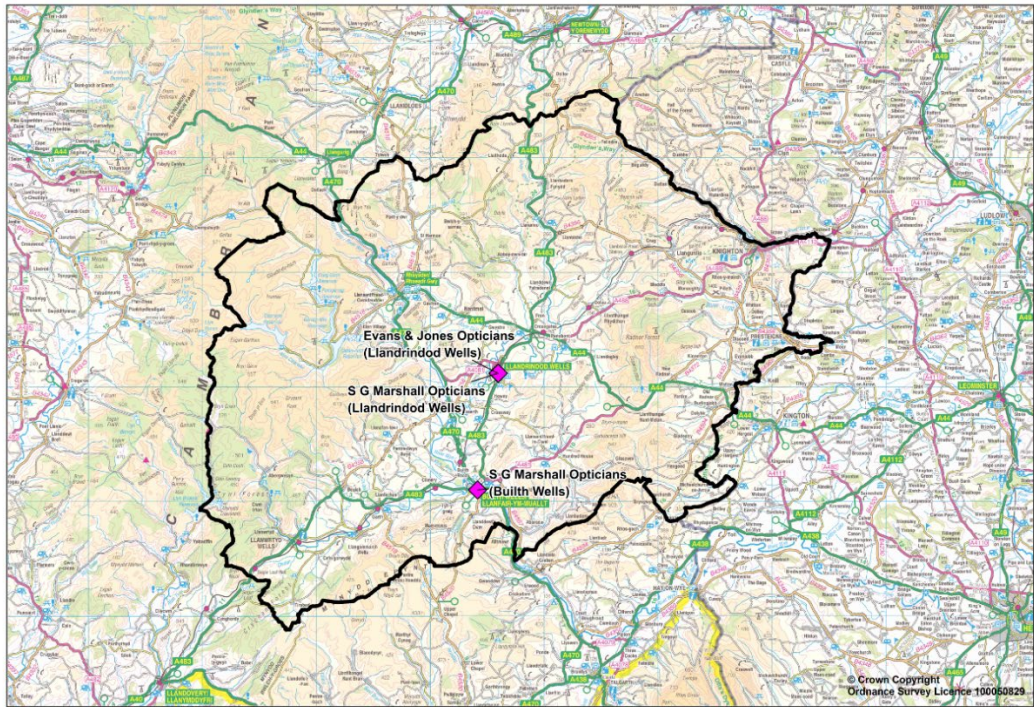
a) Clwstwr y Gogledd

Powys Teaching Health Board - North Cluster Optometrists

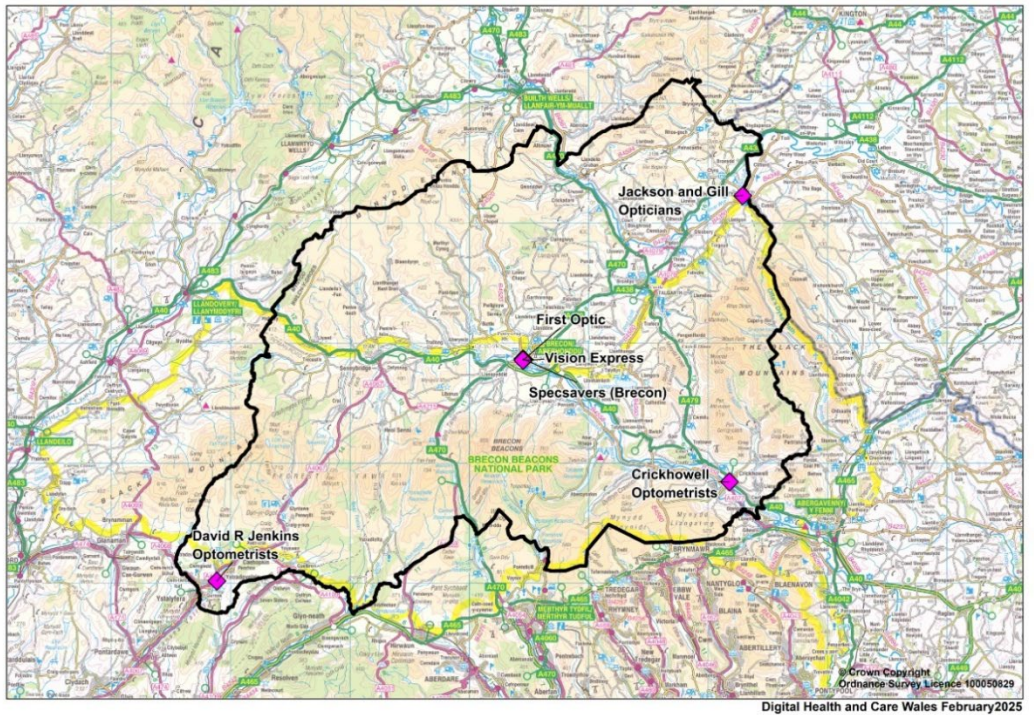
b) Clwstwr y Canolbarth

Powys Teaching Health Board - Mid Cluster Optometrists

c) Clwstwr y De

Powys Teaching Health Board - South Cluster Optometrists

Darpariaeth WGOS 1-5 yn ôl Practis		WGOS 1	WGOS 2	WGOS 3	WGOS 4	WGOS 5
Y Gogledd	Jonathan Partridge, Y Trallwng	x	x	x		x
	Specsavers Y Trallwng	x	x	x		x
	Optegwyr Mehta, Y Trallwng	x	x			
	Optegwyr Mehta, Y Drenewydd	x	x			
	Specsavers Y Drenewydd, Vision Plus	x	x	x		x
	Probert and Williams	x	x	x		
	6	6	6	4	0	3
Y Canolbar th	SG Marshall, Llanfair-ym-Muallt	x	x	x	x (GF)	
	SG Marshall, Llandrindod	x	x	x	x (GF)	
	Evans & Jones, Llandrindod	x	x	x		
	3	3	3	3	2	0
De	Specsavers Aberhonddu	x	x			x
	Vision Express, Aberhonddu	x	x	x		
	First Optic, Aberhonddu	x	x	x		x
	Jackson & Gill, Y Gelli Gandryll	x	x			
	Optometryddion Crucywel	x	x	x		
	David R Jenkins, Ystradgynlais	x	x	x		
	6	6	6	4	0	2
Symudol	Gwasanaethau Clinig Tu Hwnt, Swindon	x	x			
	Gofal Cartref Specsavers Catvog	x	x			
	Gofal Cartref Clwyd ac Eryri	x	x			
	Specsavers Gofal Cartref Gwent	x	x			
	Grŵp Jamo Gofal iechyd athome			x		
	5	4	4		0	0
Cyfanswm	15 Practis a 5 symudol = 20	19	19	13	2	5

2. Crynodeb o'r gweithlu sy'n darparu WGOS 1-5

Ar hyn o bryd mae gan BIAP 39 o weithwyr proffesiynol cofrestredig.

Optometryddion	Myfyrwyr Optometrydd	Optegydd Cyflenwi
32	4	3

O'r 39 o weithwyr proffesiynol hyn, mae'n hysbys bod 35 yn gysylltiedig â Chontractwr a enwir. Gellir crynhoi hyn fel:

- Clwstwr y Gogledd: 17 Gweithiwr proffesiynol
- Clwstwr y Canolbarth: 6 Gweithiwr proffesiynol
- Clwstwr y De 11 Gweithiwr proffesiynol
- Symudol: 1 Gweithiwr Proffesiynol
- Amhenodol: 4 Gweithiwr proffesiynol

Crynoir y gweithlu lleol â chymwysterau uwch sy'n cyd-fynd â WGOS 3-5 isod:

Gweithlu Cymwysedig Uwch					
	Tystysgrif Uwch Glawcoma	Tystysgrif Proffesiynol Glawcoma	Tystysgrif Proffesiynol Retina Meddygol	Presgripsiynwyr Annibynnol	Golwg Gwan
Clwstwr y Gogledd					
Y Trallwng	0	2	3	2	2
Y Drenewydd	0	1	2	1	1
Machynlleth	0	0	0	0	1
Clwstwr y Canolbarth					
Llandrindod	1	1	1	0	2
Llanfair-ym- Muallt	1	1	1	0	1
Clwstwr y De					
Y Gelli Gandryll	0	0	0	0	0
Crucywel	0	1	1	0	1
Aberhonddu	0	1	1	2	2
Ystradgynlais	0	1	0	0	1

3. Asesiad o effeithiolrwydd darpariaeth WGOS 1–5

WGOS 1-2

Mae'n ofynnol i bob un o'r 15 practis a'r 4 darparwr symudol ddarparu WGOS 1 a WGOS 2 ar draws eu horiau craidd. Mae lledaeniad daearyddol rhesymol o'r gwasanaethau hyn ar draws y Bwrdd Iechyd.

WGOS 3

Ar hyn o bryd mae un ar ddeg o bractisau WGOS 3 ac un darparwr symudol (sy'n darparu WGOS 3 yn unig). Mae cwmpas da ar draws y tri chlwstwr. Fodd bynnag, mae'r ddarpariaeth symudol gyfyngedig yn cyflwyno heriau ar draws Bwrdd Iechyd gwledig, sy'n fawr yn ddaearyddol.

WGOS 4

Mae gweithredu gwasanaethau WGOS4 wedi cael dechrau araf, oherwydd cyfyngiadau ar recriwtio, capasiti a set sgiliau optometryddion ledled y sir. Mae hyn yn cael ei waethygu ymhellach gan gymhlethdod trefniadau comisiynu gofal eilaidd Powys.

- **Hidlo Glawcoma:** Ar hyn o bryd mae dau bractis yn cynnig y gwasanaeth hwn yng Nghanolbarth Powys (Llanfair-ym-Muallt a Llandrindod). O chwarter 4 2024/25 ymlaen, mae diffyg gweithlu â chymwysterau uwch (neu dan hyfforddiant) i ddarparu gwasanaeth Hidlo Glawcoma WGOS 4 ar draws y bwrdd iechyd. Yn ogystal, mae diffyg darpariaeth ar gael yng Ngogledd a De Powys.
- **Monitro Glawcoma:** Fel y mae o chwarter 4 2024/25, nid yw'r llwybr wedi cychwyn eto.
- **Retina Meddygol:** Fel y mae o chwarter 4 2024/25, nid yw'r llwybr wedi cychwyn eto.
- **Monitro Hydroxychloroquine:** Fel y mae o chwarter 4 2024/25, nid yw'r llwybr wedi cychwyn eto. Fodd bynnag, mae dau bractis yng Ngogledd Powys (Y Trallwng a'r Drenewydd) yn bodloni'r gofynion cymwysterau ac offer angenrheidiol i ddarparu'r gwasanaeth hwn.

WGOS 5

Fel y mae o chwarter 4 2024/25, mae darpariaeth WGOS 5 mewn dau allan o dri Chlwstwr. Darperir gwasanaethau WGOS 5 ar hyn o bryd yng Ngogledd Powys (Y Trallwng a'r Drenewydd) a De Powys (Aberhonddu). Nid oes darpariaeth yng Nghanolbarth Powys. Nid oes unrhyw ddarparwyr symudol o WGOS 5 o fewn BIAP.

Mae'r tabl isod yn crynhoi gweithgaredd WGOS (lefelau 1-5) ar draws chwarteri 1 i 3, 2024/25, fesul Clwstwr gan gynnwys darpariaeth symudol. (Data chwarter 4 ddim ar gael adeg cyhoeddi)

Gweithgaredd C1-3 24/25	Gogledd Powys	Canolbarth Powys	De Powys	Symudol	Cyfanswm POWYS
WGOS1	10506	3652	7674	704	22536
WGOS2 B1	1357	583	1542	2	3484
WGOS2 B2	691	180	301	37	1209
WGOS2 B3	492	185	365	4	1046
WGOS3	48	54	65	9	176
WGOS4	0	0	0	0	0
WGOS5 Newydd	179	0	287	0	466
WGOS5 FU	47	0	122	0	169

4. Unrhyw fylchau a nodwyd yn y gwasanaeth

Nid oes unrhyw bractisau optometreg yn rhai o drefi Powys lle mae prif ddarpariaeth Gwasanaethau Meddygol Cyffredinol.

Nid oes unrhyw ddarpariaeth gwasanaeth optometreg yn y trefi canlynol ym Mhowys:

Clwstwr y Gogledd	Clwstwr y Canolbarth	Clwstwr y De
<ul style="list-style-type: none"> Llanfyllin Llanfair Caereinion Trefaldwyn Llanidloes 	<ul style="list-style-type: none"> Tref-y-clawdd Llanandras Rhaeadr Gwy 	<ul style="list-style-type: none"> Talgarth

Mae'r tabl isod yn dangos y ddarpariaeth WGOS gyfredol yn ôl Clwstwr ac yn tynnu sylw at y bylchau yn y gwasanaeth.

Canran y practisau sy'n darparu WGOS 1-5 ar draws Clystyrau BIAP									
	WGOS 1	WGOS 2	WGOS 3	WGOS 4 Hidlo Retina Meddy gol (nid yw'n fyw)	WGOS 4 Monitro Retina Meddy gol (nid yw'n fyw)	WGOS 4 Hidlo Glawco ma (GF)	WGOS 4 Monitro Glawco ma (nid yw'n fyw)	WGOS 4 HCQ (nid yw'n fyw)	WGOS 5
Clwstwr y Gogledd	100%	100%	67%	0%	0%	0%	0%	0%	33%
Clwstwr y Canolbarth	100%	100%	100%	0%	0%	67%	0%	0%	0%
Clwstwr y De	100%	100%	67%	0%	0%	0%	0%	0%	33%
	100%			>50%					<50%

Mae un practis yng Ngogledd-orllewin Powys (Machynlleth) yn datgan oriau 'dim craidd' sy'n gadael bwch parhaus yn y ddarpariaeth gwasanaeth yn yr ardal hon ar gyfer WGOS 1 a 2. Mae'r diffyg darpariaeth ar gyfer apwyntiadau aciwt dan WGOS 2 yn fwy o broblem. Ar hyn o bryd, mae cleifion yn wynebu mwy o deithio i gael mynediad at wasanaeth WGOS 2, yn aml bydd hyn allan o Bowys i naill ai Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda (BIPHDd) i'r Gorllewin, neu Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BIPBC) i'r Gogledd. Mae'r tabl isod yn tynnu sylw at y cynnydd mewn teithio i gleifion nad ydynt ar hyn o bryd yn gallu cael mynediad at wasanaethau gan y contractwr cofrestredig ym Machynlleth:

Cyrchfan	Pellter o Fachynlleth	Amser teithio o Fachynlleth
Aberystwyth	18 milltir	35 munud
Dolgellau	16 milltir	25 munud
Y Drenewydd	32 milltir	50 munud

Yn ogystal â'r bwlch gwasanaeth yng Ngogledd-orllewin Powys, bu'n rhaid cau practis yn ddiweddar hefyd yng Nghlwestwr y Canolbarth. Yn ystod mis Ionawr 2025, caeodd bractis yn Nhref-y-clawdd yn barhaol. Er bod y cofnodion wedi'u trosglwyddo i brif gangen y busnes hwn yn Llandrindod, mae wedi arwain at lai o fynediad yn ardal Tref-y-clawdd. Mae cleifion bellach yn wynebu mwy o deithio i gyrchu gwasanaethau Optometreg naill ai i Landrindod neu'r Drenewydd ym Mhowys, neu y tu allan i Gymru i Geintun, Llanllieni, neu Henffordd.

Mae'r tabl isod yn tynnu sylw at y cynnydd mewn teithio i gleifion nad ydynt bellach yn gallu cyrchu gwasanaethau gan bractis Optometreg yn Nhref-y-clawdd:

Cyrchfan	Pellter o Dref-y-clawdd	Amser teithio o Dref-y-clawdd
Y Drenewydd	20 milltir	35 munud
Llandrindod	19 milltir	30 munud
Ceintun	13 milltir	22 munud
Llanllieni	19 milltir	34 munud

Mae yna hefyd heriau o ran darparu gwasanaethau gofal llygaid yn y cartref ym Mhowys a all arwain at fylchau yn y ddarpariaeth gwasanaeth. Mae hyn yn bennaf oherwydd y nifer gyfyngedig o ddarparwyr Optometreg symudol. Ar hyn o bryd, dim ond pedwar darparwr Optometreg symudol WGOS 1 a 2 sy'n gwasanaethu'r bwrdd iechyd, ac mae pob un ohonynt wedi'u lleoli y tu allan i Bowys.

Mae'r sefyllfa hon yn cael ei chymhlethu ymhellach gan y ddarpariaeth gyfyngedig o wasanaethau symudol WGOS 3 (un darparwr WGOS 3 ychwanegol yn unig) ac absenoldeb llwyr gwasanaethau symudol WGOS 4 a 5. O ganlyniad, gall trigolion Powys wynebu heriau o ran cael mynediad at ofal llygaid amserol a chyfleus, gan dynnu sylw at yr angen am gefnogaeth barhaus yn y maes hwn.

5. Unrhyw angen a nodwyd ac, os yw'n berthnasol, cynigion ar gyfer llwybrau gwella gwasanaethau

Oherwydd poblogaeth sy'n heneiddio a chynnydd yn nifer y prif gyflyrau llygaid, mae galw cynyddol am bob lefel o WGOS ar draws BIAP. Mae mynediad at wasanaethau Optometreg ym Mhowys wedi lleihau dros y blynyddoedd gyda phractisau'n cau, fodd bynnag, mae'r galw am WGOS 1-3 yn parhau i gael ei ddiwallu trwy gwmpas daearyddol rhesymol ar draws y Bwrdd Iechyd, gyda'r eithriad nodedig o fylchau gwasanaeth mewn rhai prif drefi ac yn benodol Gogledd-orllewin Powys.

Ar hyn o bryd ledled Powys mae carfan fach iawn o Optometryddion sydd â sgiliau a chymwysterau arbenigol i ddarparu gwasanaethau WGOS4. Mae hyn yn cynnwys dim darpariaeth WGOS 4 a WGOS 5 mewn rhai clystyrau, neu lefel isel o ddarpariaeth gwasanaeth, gan ddarparu cynnig gwasanaeth anghyfartal.

Mae cymhlethdod llwybrau gofal eilaidd Powys a'r diffyg data sydd ar gael ynghylch gweithgaredd gofal eilaidd yn ei gwneud hi'n anodd nodi'r galw gwirioneddol am wasanaethau y gellir eu trosglwyddo i ofal sylfaenol WGOS 4. Fodd bynnag, yn seiliedig ar ddemograffeg iechyd llygaid poblogaeth Powys a rhagfynegiadau'r RNIB at y dyfodol ar gyfer cyffredinolrwydd cyflyrau llygaid (gweler Atodiad 1), mae'n amlwg bod angen penodol i ganolbwyntio ar gynyddu'r ddarpariaeth gwasanaethau ar gyfer WGOS4 gan gynnwys glawcoma, retina meddygol a hydroxychloroquine o fewn optometreg gofal sylfaenol.

Dyhead BIAP yw y bydd o leiaf 50% o Bractisau yn darparu'r ystod lawn o wasanaethau WGOS.

Blaenoriaeth y Bwrdd Iechyd, er mwyn bodloni'r galw yn y dyfodol, fydd parhau i gefnogi darpariaeth a datblygiad gwasanaethau WGOS gan gynnwys cefnogi a hyrwyddo'r gweithlu optometreg i ehangu eu set sgiliau ac ennill yr achrediad gofynnol.

	Darpariaeth gwasanaeth cyfredol	Cynnydd wedi'i gynllunio 2025/26	Dyheadau ar gyfer y dyfodol 2025 - 2028
WGOS 4			
Glawcoma Hidlo (Gofyniad cymhwyster Tystysgrif Uwch Glawcoma)	Darpariaeth clwstwr y canolbarth yn unig Dwy bractis yn darparu ar hyn o bryd, wedi'u lleoli yn Llandrindod a Llanfair-ym-Muallt	Roedd disgwyl i ddau bractis yng nghlwstwr y gogledd ymuno â'r gwasanaeth yn chwarter 4 2025/26 (Y Trallwng a'r Drenewydd). Bydd hyn yn darparu cyfanswm o 27% o gwmpas Powys, ond yn ardal clwstwr y gogledd a'r canolbarth yn unig. Efallai y bydd gan glwstwr y canolbarth y capasiti i gefnogi atgyfeiriadau clwstwr y de. Bydd angen cwmpasu hyn gyda phractisau'r canolbarth.	I annog practisau Clwstwr y De i ddatblygu'r cymhwyster gofynnol trwy AaGIC. Anelu at o leiaf 50% o bractisau sy'n cynnig y gwasanaeth.
Monitro Glawcoma (Gofyniad cymhwyster Tystysgrif Proffesiynol Glawcoma)	Nid oes darpariaeth ar waith ar hyn o bryd.	Rhagwelir y bydd wyth practis yn dechrau darparu yn 2025/26, gyda darpariaeth ar draws y tri chlwstwr. Tri phractis yng ngogledd Powys (Y Trallwng x 2, Y Drenewydd x1). Dau bractis yng nghanolbarth Powys (Llandrindod a Llanfair ym Muallt). Tri phractis yn ne Powys (Crucywel, Aberhonddu ac Ystradgynlais). Bydd hyn yn cwmpasu 53% o ddarpariaeth ledled Powys.	I gynnal o leiaf 50% o bractisau sy'n cynnig y gwasanaeth.

<p>Meddygol Monitro a Hidlo Retina</p> <p>(Gofyniad cymhwyster Tystysgrif Proffesiynol Retina Meddygol)</p>	<p>Nid oes darpariaeth ar waith ar hyn o bryd.</p>	<p>Roedd disgwyl i naw practis ddechrau darparu gwasanaethau Retina Meddygol yn 2025/26, gan fonitro a hidlo, gan gwmpasu ar draws y tri chlwstwr.</p> <p>Pum practis yng gogledd Powys (Y Trallwng x 3, Y Drenewydd x 2).</p> <p>Dau bractis yng nghanolbarth Powys (Llandrindod a Llanfair ym Muallt).</p> <p>Dau bractis yng ne Powys (Crucywel ac Aberhonddu)</p> <p>Bydd hyn yn cwmpasu 60% o ddarpariaeth ledled Powys.</p>	<p>Y dybiaeth yw y bydd y ddarpariaeth Retina Meddygol yn ddigonol i ddiwallu galw'r bwrdd iechyd.</p> <p>I gynnal cynnig gwasanaeth o 60%.</p>
<p>Monitro Hydroxychloroquine:</p>	<p>Nid oes darpariaeth ar waith ar hyn o bryd.</p>	<p>Mae dau bractis yng Ngogledd Powys (Y Trallwng a'r Drenewydd) yn bodloni'r gofynion cymwysterau ac offer angenrheidiol.</p> <p>Disgwylir i'r gwasanaeth ddechrau yn 25/26.</p> <p>Bydd hyn yn darparu 13% o'r cwmpas ledled Powys, ond yng nghlwstwr y gogledd yn unig.</p>	<p>Anelu at o leiaf 50% o bractisau sy'n cynnig y gwasanaeth.</p>
<p>WGOS 5</p>	<p>Darpariaeth gwasanaeth clwstwr y Gogledd a'r De eisoes ar waith.</p>	<p>Disgwylir y bydd dau bractis arall yn darparu'r gwasanaeth hwn yn 2025/26.</p> <p>Bydd y gwasanaeth yn cael ei ymestyn i</p>	<p>I annog practisau Clwstwr y canolbarth i ddatblygu'r cymhwyster gofynnol</p>

	<p>Pum practis sy'n darparu</p> <p>Clwstwr y Gogledd – Y Trallwng x 2, Y Drenewydd x 1</p> <p>Clwstwr y De - Aberhonddu x 2</p>	<p>Grucywel (clwstwr y de) a Llandrindod (clwstwr y canolbarth).</p> <p>Bydd hyn yn darparu 47% o'r cwmpas ledled Powys, sydd ar gael ym mhob un o'r tri chlwstwr.</p>	<p>ymhellach trwy AaGIC</p> <p>Anelu at o leiaf 50% o bractisau sy'n cynnig y gwasanaeth.</p>
Darpariaeth Symudol	<p>4 darparwr symudol yn darparu gwasanaethau craidd lefel 1 a 2</p> <p>1 darparwr symudol yn darparu gwasanaethau WGOS 3 yn unig</p> <p>Mynediad gwael yn cael ei gynnig i drigolion Powys oherwydd daearyddiaeth y sir a'r darparwyr symudol sydd wedi'u lleoli y tu allan i'r sir.</p>	<p>Ymgysylltu â darparwyr presennol i ddeall cynnig Powys ymhellach ochr yn ochr ag oriau craidd wedi'u cadarnhau</p>	<p>Sicrhau darparwyr symudol ychwanegol a chynyddu'r cynnig mynediad i gleifion</p>

Bydd gweithredu WGOS4 yn galluogi cyfleoedd ar gyfer cefnogaeth rheoli atgyfeiriadau ar draws gwasanaethau a llwybrau mewn-gymorth a chomisiynedig BIAP.

Bydd gweithredu a chyflwyno WGOS 4 yn cefnogi'r 'symudiad i'r chwith' o wasanaethau drwy alluogi gofal yn agosach at adref a rhyddhau capasiti Offthalmoleg o fewn ysbytai cymunedol, gwasanaethau mewnol a gofal eilaidd. Mae'n bwysig nodi y bydd Cleifion yn parhau ar lwybrau gofal eilaidd presennol nes y gellir gweithredu llwybrau WGOS.

Blaenoriaeth y Bwrdd Iechyd, er mwyn bodloni'r galw yn y dyfodol, fydd parhau i gefnogi darpariaeth a datblygiad gwasanaethau WGOS gan gynnwys cefnogi a hyrwyddo'r gweithlu optometreg i ehangu eu set sgiliau ac ennill yr achrediad gofynnol.

Mae angen ystyried capasiti optometreg i ymgymryd â gwasanaethau estynedig WGOS yn erbyn y ffactorau canlynol

- gallu practisau i ddarparu
- gallu'r ymarferydd i ddarparu
- lleoliad y gwasanaeth (oherwydd ei natur wledig)
- gwasanaethau WGOS eraill sydd ar gael yn y practis/clwstwr, a
- i beidio â bod ar draul darparu gwasanaethau gorfodol (WGOS 1 a 2)

Mae cyflymder y newid i weithredu llwybrau WGOS yn dibynnu ar y ffactorau uchod.

Yn anffodus, oherwydd daearyddiaeth a maint practisau optometreg ym Mhowys, mae risg uchel o bwyntiau methiant sengl posibl ar gyfer llwybrau WGOS, a bydd yn parhau i fod felly. Mae llwybrau WGOS yn dibynnu ar unigolion sydd â'r cymhwyster gofynnol yn gweithio mewn practisau a gall darpariaeth gwasanaeth gael ei heffeithio gan absenoldeb salwch, ymddeoliad ac optometryddion yn symud allan o'r ardal. Felly, mae angen ystyried trefniadau llwybr amgen i liniaru'r posibilrwydd hwn, fel nad yw cleifion yn mynd ar goll yn y system.

Ni all darpariaeth gwasanaeth WGOS 4 fod ar draul gwasanaethau gorfodol WGOS. Rhaid cynnal WGOS 1 a 2. Bydd angen adolygu a monitro'n barhaus allu ymarferwyr i ddiwallu'r galw am wasanaethau WGOS ynghyd â pharhad WGOS 1 a 2.

Er mwyn diwallu'r galw presennol a'r galw yn y dyfodol, bydd y Bwrdd Iechyd, trwy ei dimau gofal sylfaenol, Academi a Chlwstwr, yn parhau i weithio gydag AaGIC i gefnogi uwchsgilio'r gweithlu wedi'i dargedu yn y meysydd angenrheidiol.

Mae cyfleoedd a mentrau ariannu clwstwr sy'n caniatáu datblygu'r gweithlu optometreg, gan gynnwys cynllunio olyniaeth, yn cael eu datblygu i gefnogi gweithrediad a chynaliadwyedd parhaus gwasanaethau WGOS ar draws ôl troed clwstwr.

6. Rhagolygon ariannol ar gyfer darparu gwasanaethau

	Dyraniad	Cyllid a gedwir yn ganolog		C2 Gwirioneddol	Rhagolygon Diwedd Blwyddyn C2	Rhagolygon Diwedd Blwyddyn C3	Rhagolygon Diwedd Blwyddyn am 20-3-25
	£m	£m		£m	£m	£m	£m
Gweithgaredd	0.498	0.107		0.290	0.655	0.635	0.608
Cyfanswm Iechyd Galwedigaethol	0.023			0.012	0.023	0.006	0.006
Cyfanswm Ymgysylltu â'r Clwstwr	0.032			0.012	0.023	0.023	0.026
Cyfanswm DPP	0.031			0.014	0.028	0.031	0.031
Ansawdd Optometreg	0.135			0.025	0.135	0.150	0.098
Cyfanswm	0.719	0.107		0.352	0.864	0.845	0.768

(Data ariannol adrodd ar gael adeg cyhoeddi)

Mae'r rhagolwg ariannol yn dangos amrywiad o tua £48,000 uwchlaw'r gyllideb a ddyrannwyd, yn bennaf oherwydd lefelau gweithgaredd gwasanaeth uwch. Mae'r amrywiad hwn yn adlewyrchu cynnydd cyffredinol o tua £109,000 uwchlaw'r dyraniad gweithgaredd cychwynnol. Mae hyn yn cael ei wrthbwysu'n rhannol gan oddeutu £61,000 mewn dyraniad ardal 'di-weithgaredd'.

Yn arbennig, mae'r gyllideb gweithgareddau yn rhagweld bod WGOS 4 yn gyfyngedig iawn ar gyfer y flwyddyn ariannol hon oherwydd oedi wrth lansio'r gwasanaeth. Fodd bynnag, disgwylir cynnydd sylweddol mewn hawliadau gweithgaredd WGOS 4 yn y flwyddyn ariannol 2025-26 ac felly bydd yn creu cynnydd yn yr amrywiant uwchlaw'r gyllideb dyraniad gweithgaredd a ddyrannwyd. Mae Llywodraeth Cymru wedi cael gwybod ac mae deialog rhwng Partner Busnes Cyllid Gofal Sylfaenol a Llywodraeth Cymru yn parhau.

7. Crynodeb o weithgarwch cyfathrebu'r Bwrdd Iechyd Lleol yn ymwneud â WGOS 1–5

Cydweithrediadau Proffesiynol Optometreg ac Ymgysylltu â'r Practis

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi ymgysylltu'n weithredol â Chydweithrediad Proffesiynol Optometreg i wella'r modd y darperir gwasanaethau WGOS 1–5. Ar hyn o bryd, mae Cydweithrediad ledled Powys sy'n cynrychioli'r 3 Chlwstwr. Mae cyfarfodydd rheolaidd ac ymdrechion cydweithredol wedi sicrhau bod practisau optometreg yn cael eu cynrychioli'n dda ac yn cymryd rhan yn y clystyrau hyn.

Ymgysylltu â ROC

Mae'r Bwrdd Iechyd Lleol yn parhau i ymgysylltu a gweithio gyda Phwyllgor Optometrig Rhanbarthol De-orllewin Cymru (SWWROC) i sicrhau bod gwasanaethau optometrig yn cyd-fynd â blaenoriaethau gofal iechyd rhanbarthol. Mae hyn yn hwyluso cyfnewid mewnwelediadau a datblygu strategaethau i wella gofal cleifion a darparu gwasanaethau.

Ymgysylltu â Chlystyrau/Cydweithredfeydd Meddygon Teulu

Mae ymgysylltu â Chlystyrau a Chydweithrediadau wedi gweld ffocws gwell ac mae'n parhau i fod yn flaenoriaeth uchel ar gyfer 2025/26 gyda chyfleoedd gwerthfawr i rannu gwaith gwella a dylanwadu ar ddatblygiad gwasanaethau ar draws y system gofal iechyd.

Grŵp Cydweithredol ar gyfer Gofal Llygaid

Mae gan y Bwrdd Iechyd Lleol Gydweithrediad Gofal Llygaid sefydledig sy'n sicrhau bod Optometreg gofal sylfaenol yn cyd-fynd â'r agenda Gofal Llygaid ehangach ledled Powys gan gynnwys gofal eilaidd a gwasanaethau'r trydydd sector.

Profiad y Claf

Fel rhan o WGOS 4, mae'r Bwrdd Iechyd Lleol yn bwriadu casglu profiadau cleifion i lywio gwelliannau i wasanaethau. Nod y fenter hon yw casglu adborth ar foddhad a chanlyniadau cleifion, gan sicrhau bod gwasanaethau'n canolbwyntio ar y claf ac yn ymatebol i'w hanghenion. Bydd y mewnwelediadau a geir yn cael eu defnyddio i fireinio'r ddarpariaeth o wasanaethau a gwella gofal cleifion.

Atodiad 1

Mae Offeryn Data Colli Golwg RNIB (2023)¹ yn amcangyfrif pa mor gyffredin yw nifer o gyflyrau llygaid ar gyfer BIAP. Defnyddiwyd y data hwn i lywio anghenion gofal iechyd llygaid Powys yn y dyfodol.

Dirywiad Macwlaidd sy'n Gysylltiedig â Henaint (AMD)

Ar draws BIAP, mae'r RNIB yn amcangyfrif:

- Mae 8,310 (6.2%) o bobl yn byw gyda chyfnodau cynnar AMD;
- Mae 640 (0.48%) yn byw gydag AMD sych cam hwyr;
- Mae 1,320 (0.99%) yn byw gydag AMD gwlyb cam hwyr.
- 1,860 (1.39%) o AMD cam hwyr cyfun
- Rhwng 2022 a 2032 mae'r RNIB yn amcangyfrif cynnydd o 22% (409) yn nifer y bobl sy'n byw gydag AMD cam hwyr.

Cataract

Mae'r RNIB yn amcangyfrif, ar draws BIAP:

- 2,080 (1.56%) o bobl yn byw gyda cataractau.
- Rhwng 2022 a 2032 mae'r RNIB yn amcangyfrif cynnydd o 22% (458) yn nifer y bobl sy'n byw gydag AMD cam hwyr.

Glawcoma

Ar draws BIAP, mae'r RNIB yn amcangyfrif:

- Mae 3,030 (2.278%) o bobl yn byw gyda gorbwysedd ocwlar.
- Mae 1,940 (1.45%) arall o bobl yn byw gyda glawcoma.
- Rhwng 2022 a 2032 amcangyfrifir y bydd cynnydd o 14% (272) yn nifer y bobl sy'n byw gyda glawcoma.

Retinopathi Diabetig

Ar draws BIAP, mae'r RNIB yn amcangyfrif:

- Mae 2,700 (2.03%) o bobl yn byw gyda retinopathi diabetig.
- O'r rhain, amcangyfrifir bod gan 250 (0.18%) retinopathi diabetig difrifol sy'n debygol o arwain at golled golwg sylweddol.
- Rhwng 2022 a 2032 amcangyfrifir y bydd cynnydd o 2% (54) yn nifer y bobl sy'n byw gyda retinopathi diabetig.

(¹ Ffynhonnell: Offeryn Data Colli Golwg RNIB Fersiwn 5.2 - briff colli golwg Bwrdd Iechyd Addysgu Powys. 2023)